رابطه اسلام و غرب در دیدگاه آیت‌ا‌ تسخیری: تحلیلی بر وظایف مسلمانان در عصر جهانی‌سازی

بررسی آثار علمای برجسته‌ای همچون آیت‌ا‌ محمدعلی تسخیری (۱۳۹۹-۱۳۲۳ش) ضروری است. ایشان، به عنوان رئیس سابق مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی و مشاور عالی رهبر انقلاب در امور فرهنگی جهان اسلام، نقش کلیدی در ترویج وحدت امت اسلامی ایفا کردند. مقاله "رابطه اسلام و غرب و وظیفه مسلمانان"، یکی از آثار ارزشمند ایشان، به بررسی تاریخی، عقیدتی و سیاسی روابط میان اسلام و غرب می‌پردازد و پیشنهادهایی عملی برای مسلمانان ارائه می‌دهد. این یادداشت، با هدف بازخوانی این مقاله برای مخاطبان سایت مجمع جهانی تقریب، بر جنبه‌های تحلیلی آن تمرکز دارد و تأکید می‌کند که وحدت اسلامی، کلیدی‌ترین ابزار در برابر چالش‌های غربی است.

زمینه تاریخی روابط اسلام و غرب: از تعامل تا تقابل

آیت‌ا‌ تسخیری در مقاله خود، روابط اسلام و غرب را نه به عنوان پدیده‌ای نوین، بلکه به مثابه

پیوندی تاریخی توصیف می‌کند که بر جریان تمدن بشری تأثیرگذار بوده است. ایشان با اشاره به ابهامات تاریخی مانند "قرون وسطی تاریک" در اروپا و نقش اسلام در احیای دانش و فرهنگ، تأکید می‌کنند که اسلام، به عنوان جنبشی نوپا از جزیرة‌العرب، واکنشی نیرومند در برابر تحجر اروپایی ایجاد کرد و مقدمات رنسانس را فراهم آورد. این تحلیل، ریشه در فتح اندلس (۷۱۱م) و گسترش اسلام در اروپا دارد که به هم‌آمیزی تمدنی منجر شد، اما با جنگ‌های صلیبی (از ۱۰۶۰م) و عقب‌نشینی مسلمانان، به تقابل تبدیل گردید.

از دیدگاه ایشان، این روابط پرنوسان – از محاصره وین توسط عثمانی‌ها (۱۶۸۳م) تا استعمار غربی در قرن نوزدهم – پیامدهایی چون کینه‌های پایدار و غارت منابع را به همراه داشته است. این بخش مقاله، یادآور می‌شود که درک روابط فعلی بدون بررسی روند تاریخی ممکن نیست، و بر لزوم پژوهش علمی تأکید دارد. در چارچوب تقریب مذاهب، این تحلیل نشان می‌دهد که وحدت شیعه و سنی، می‌تواند میراث تاریخی اسلام را در برابر تحریف‌های غربی حفظ کند، همان‌طور که تسخیری در آثار دیگر خود بر نقش اهل‌بیت(ع) در وحدت امت تأکید کرده‌اند.

دیدگاه‌های متقابل: چالش‌های عقیدتی، تمدنی و سیاسی

مقاله به طور دقیق دیدگاه غرب نسبت به اسلام را در سه بعد بررسی می‌کند:

- **عقیدتی**: غرب، اسلام را به صفاتی چون جبرگرایی، جمود فکری و تأکید بر صفات الهی مانند انتقام متهم می‌کند. تسخیری این اتهامات را با استناد به تحریف‌هایی مانند داستان غرانیق رد می‌کند و سلمان رشدی را نمادی از کینه غربی می‌داند.

- **تمدنی**: خاورشناسان غربی، میراث اسلامی را به یونان و روم نسبت می‌دهند و عقب‌ماندگی مسلمانان را به آموزه‌های اسلامی. ایشان این را کینه‌توزانه می‌دانند و نقش مسلمانان در انتقال دانش را برجسته می‌کنند.

- **سیاسی**: اسلام به عنوان کانون تروریسم تصویر می‌شود، که تسخیری آن را ابزاری برای سرکوب خیزش اسلامی می‌بیند.

در مقابل، دیدگاه مسلمانان نسبت به غرب نیز تحلیل می‌شود:

- **عقیدتی**: غرب از ایمان به غیب فاصله گرفته و اومانیسم را جایگزین خداوند کرده است.

- **تمدنی**: پیشرفت مادی غرب، همراه با دست‌اندازی فرهنگی و سوءاستفاده از حقوق بشر (مانند کنفرانس قاهره ۱۹۹۵) است، که به فروپاشی خانواده منجر می‌شود.

- **سیاسی**: استعمار و سیاست دوگانه غرب، کینه مسلمانان را برانگیخته و اسلام را دشمن جایگزین کمونیسم کرده است.

این تحلیل دوجانبه، نشان‌دهنده عمق کینه‌های تاریخی است، اما تسخیری بر استثناهای مثبت تأکید دارد و دیدگاه‌های منطقی را برتر می‌شمارد. در زمینه تقریب، این بخش مقاله بر لزوم وحدت فرقه‌های اسلامی برای مقابله با این تحریف‌ها تأکید می‌کند، چرا که تفرقه، غرب را در تحمیل دیدگاه‌های خود یاری می‌رساند.

نظریه‌های غربی و ضرورت اصلاح دیدگاه‌ها

ایت ا تسخیری سه نظریه کلیدی غربی را نقد می‌کند:

- **برخورد تمدن‌ها (هانتینگتون)**: اسلام را طرف اصلی درگیری می‌داند، که سیاست‌های خصمانه غرب را توجیه می‌کند.

- **دموکراسی و رفورم (برایان)**: اسلام را نیازمند اصلاح مانند مسیحیت می‌بیند و اجتهاد را مانع می‌داند.

- **پایان تاریخ (فوکویاما)**: تمدن غربی را آخرین مرحله می‌شمارد و جهانی‌سازی را آمریکایی‌سازی تعبیر می‌کند.

ایشان این نظریه‌ها را زمینه‌ساز جهانی‌سازی استعماری می‌دانند و بر گفتگو به جای برخورد تأکید دارند. اصلاح دیدگاه‌ها، با نفي عناصر دروغین و تأکید بر مشترکات، ضروری است. تسخیری، تصویر غربی از اسلام را نادرست می‌داند و با استناد به قرآن، وحی را مقدس‌ترین پیوند غیب و شهادت توصیف می‌کند. در حوزه تقریب، این اصلاح، می‌تواند به وحدت داخلی اسلام کمک کند و گفتگو با غرب را از موضع قدرت پیش ببرد.

حوادث ۱۱ سپتامبر و استراتژی غربی: چالش‌ها و پیشنهادها

مقاله به حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ اشاره دارد که بهانه‌ای برای یورش غرب به اسلام شد. تسخیری، استراتژی نوین آمریکا را در دهه ۹۰ – پس از فروپاشی شوروی – نبرد با "اسلام سیاسی" می‌داند، که شامل ایجاد تردید در ارزش‌های اسلامی، تعمیق کینه، حمله نظامی (مانند افغانستان) و تضعیف نهادهای اسلامی است. ایشان بر لزوم تعریف جامع تروریسم و تمایز آن از مقاومت مشروع (مانند فلسطین) تأکید دارند.

در سطح بین‌المللی، پیشنهادهایی چون برابری در سازمان ملل، رفع ستم از فلسطین، مبارزه با فقر و ترویج گفتگو ارائه می‌شود. در سطح امت اسلامی، وظایف شامل افزایش آگاهی، اجرای شریعت، وحدت عملی، تقویت نهادها مانند سازمان کنفرانس اسلامی، و حمایت از فلسطین است. این پیشنهادها، با تمرکز بر بسیج امکانات امت، راهکاری عملی برای وحدت ارائه می‌دهند.

نتیجه‌گیری: میراث تسخیری برای تقریب و وحدت

مقاله آیت‌ا‌ تسخیری، نه تنها تحلیلی عمیق از روابط اسلام و غرب است، بلکه نقشه راهی برای مسلمانان در برابر چالش‌های جهانی‌سازی ارائه می‌دهد. در چارچوب مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، این دیدگاه بر وحدت فرقه‌ای به عنوان پایه مقاومت تأکید دارد و نشان می‌دهد که تفرقه، غرب را در تحمیل سلطه یاری می‌رساند. امروز، در سال ۲۰۲۵، با ادامه چالش‌هایی مانند اسلام‌هراسی، بازخوانی این مقاله ضروری است. وحدت امت، با الهام از آموزه‌های قرآنی و سیره اهل‌بیت(ع)، می‌تواند به صلح

عادلانه و گفتگو سازنده منجر شود. مجمع تقریب، با ترویج چنین آثاری، نقش خود را در ساخت جهانی عادلانه ایفا کند.

منبع:www.taskhiri.net